

El repte de l'educació infantil i primària en temps de pandèmia

Nieves Tobaruela

RESUM

Aquest treball pretén donar a conèixer una experiència real al segon cicle l'educació infantil (3-6 anys) i primària a Eivissa de com es va fer front al repte de l'educació en un temps marcat per una pandèmia a nivell mundial, després que l'Organització Mundial de la Salut (OMS) declarés l'estat d'emergència sanitària a causa de la COVID-19. Això va desembocar en un confinament domiciliari forçós abocant el sistema educatiu a una ensenyança remota d'emergència (ERE) de manera virtual durant 89 dies, desafiant així qualsevol model educatiu conegut fins al moment.

RESUMEN

Este trabajo pretende dar a conocer una experiencia real en el segundo ciclo de Educación Infantil (3-6 años) y Primaria en Ibiza de cómo se hizo frente al reto de la educación en un tiempo marcado por una pandemia a nivel mundial, después de que la Organización Mundial de la Salud (OMS) declarase el Estado de Emergencia Sanitaria a causa de la COVID-19. Esto desembocó en un confinamiento domiciliario abocando al sistema educativo a una Enseñanza Remota de Emergencia (ERE) durante 89 días, desafiando así cualquier modelo educativo conocido hasta el la fecha.

I. INTRODUCCIÓ

Sense dubte el 2020 passarà a la història com l'any de la pandèmia mundial. L'arribada de la COVID-19 al nostre país va marcar l'inici d'un període de crisi que no només afectaria el nostre sistema sanitari, econòmic i social, sinó que també faria trontollar els ciments del sistema educatiu, desafiant l'educació com la coneixíem fins al moment. L'estat d'alarma va donar pas a un estricte confinament domiciliari com a mesura per a frenar la propagació del virus i garantir així el distanciament físic entre les persones. Aquest període de quarantena va provocar la paralització de la vida laboral de múltiples sectors com són l'economia, la cultura o el transport i, entre d'altres, també de l'educació. La suspensió de les activitats de tipus acadèmic va afectar 1.500 milions d'estudiants a tot el món, segons reporta la UNESCO. Això va obligar les institucions educatives a cercar solucions que permetessin el seu reemplaçament a través de diverses plataformes tecnològiques i digitals.

Els dies anteriors al confinament es van viure amb una incertesa que omplia de murmuris els passadissos i sales de mestres de totes les escoles. La imminent arribada d'un virus desconegut amb una alta taxa de contagi procedent dels països veïns, anunciat a les notícies de tot el món, disparava les alarmes d'un sistema educatiu acomodat. L'absència d'alumnes va ser molt evident. Al voltant d'uns cinc infants d'una classe de vint-i-dos suposava una ràtio que amagava una trista realitat de pànic generalitzat entre les famílies.

El divendres 13 de març l'equip directiu del nostre centre va reunir de manera precipitada tot el claustre per explicar-nos la possibilitat real d'haver de romandre confinats a casa durant una setmana i quines possibilitats teníem de continuar les classes a distància en forma de teletreball.

A partir d'aquest moment, el que havia de ser una setmana es va convertir en 98 dies de confinament domiciliari en ple curs escolar; després que el Govern del nostre país decretés, tan sols tres dies més tard, l'estat d'alarma a tot l'Estat espanyol. Va començar així un període en què s'aturaria tota activitat no essencial amb la consegüent suspensió de les activitats de tipus acadèmic, com les classes presencials, que va conduir les institucions educatives a buscar solucions alternatives que permetessin el seu reemplaçament a través de diverses plataformes tecnològiques i digitals, fet que va ocórrer de manera global a gairebé tot el món.

Enfront d'aquests fets, cal reconèixer el repte que va suposar per a tota la comunitat, des dels alumnes, pares, tutors i especialistes, fins als equips directius i administracions públiques, la continuïtat dels processos formatius en tots els nivells. De les escoletes a les universitats, els diferents centres van haver d'adaptar la seva metodologia, donant pas a una modalitat oberta, de manera immediata, posant en marxa el que des de llavors es coneixeria com a *ensenyança remota d'emergència* (ERE) (Hodges, Moore, Lockee, Trust i Bond, 2020), terme encunyat per primera vegada per Hodges i els seus col·legues arran de la COVID-19.

A continuació, explicarem més detalladament en què consisteix el sistema d'ensenyança remota d'emergència (ERE) i la diferència amb altres modalitats educatives com ara el model d'educació a distància (EaD) o l'educació en línia (*e-learning*).

2. ENSENYANÇA REMOTA D'EMERGÈNCIA (ERE) VERSUS EDUCACIÓ A DISTÀNCIA (EAD) I L'EDUCACIÓ EN LÍNIA

En vista de la suspensió generalitzada de l'educació presencial, les diverses institucions es van veure obligades a adaptar-se ràpidament per impartir docència a distància o en línia, però es va advertir l'error de com s'estaven emprant aquests termes. És important fer la distinció per tal de no desmerèixer una educació *en línia* acuradament planificada amb anys d'experiència, en comparació amb l'adaptació de l'educació a distància davant d'una situació d'emergència en la qual mestres i professors ens vam veure abocats en poc temps i amb una gran manca de recursos, formació i experiència en el camp de les tecnologies de la informació i la comunicació (TIC) a impartir l'ensenyança des del saló de les nostres llars.

Per una banda, com assenyalava l'especialista acadèmica d'UNESCO-IESALC Débora Ramos (2020) **l'educació a distància (EaD)** es concep com una opció pedagògica organitzada de manera conscient per a situacions en les quals professors i estudiants no es troben junts físicament i per al desenvolupament de complexos moments d'aprenentatge, que requereix la implementació de metodologies adequades. Quant a l'ús de tecnologies, l'EaD no es basa de forma exclusiva en Internet, sinó complementària del llibre imprès, àudios, vídeos, llocs web, blogs, entre altres recursos. Així mateix, l'organització d'un programa d'EaD demana planificació, temps i recursos tècnics, humans i financers (J. Mosquera, 2020).

D'altra banda, seguint les aportacions d'Abreu (2020), **l'educació en línia o online** s'entén com una variant de l'educació a distància, utilitzant la tecnologia digital per a transformar l'experiència de l'aprenentatge amb planificació, la qual cosa requereix planificació, disseny, capacitació i col·laboració del professorat amb dissenyadors d'instrucció, programadors i il·lustradors, així com la disponibilitat

tat de recursos econòmics i una infraestructura tecnològica complexa, que comprèn accés regular a eines i dispositius digitals, connexió a Internet de banda ampla (Ramos Torres, 2020).

Per la seva part, **l'ensenyança remota d'emergència (ERE o ERT** —per les sigles en anglès, *Emergency Remote Teaching*) és un concepte que va néixer amb la crisi mundial de la COVID-19 al març de 2020, moment en què l'educació es va veure davant una situació d'extrema dificultat havent d'adaptar els seus mètodes per donar continuïtat a l'ensenyança. Aquesta situació va requerir una resposta immediata per la qual cosa es va posar en marxa un programa d'ensenyança remota d'emergència, també denominat docència no presencial d'emergència a Colòmbia, aprenentatge remot als Estats Units, educació en línia d'emergència o simplement educació en emergències (Julio Mosquera, 2020), per a garantir així la continuïtat de l'educació a través d'un procés de migració a l'aprenentatge en línia.

Com expliquen els seus autors, l'ERE fa referència a «un canvi sobtat dels models instructius a altres d'alternatius com a conseqüència d'una situació de crisi. L'objectiu principal és proporcionar accés temporal a l'ensenyança d'una manera ràpida i fàcil de configurar» (Hodges et al., 2020). L'objectiu principal en aquestes circumstàncies no és recrear un sistema educatiu en si mateix, sinó proporcionar accés temporal a l'ensenyament i als suports instructius d'una manera ràpida i fàcil de configurar (Marcus, 2020). Els cursos creats no han d'acceptar-se com una alternativa a llarg termini, sinó com una solució per a un problema immediat. Per tant, l'ERE consisteix en un canvi temporal i alternatiu que s'assumeix durant el temps que dura la crisi, retornant al seu format original una vegada l'estat d'emergència disminueixi o conclou (Vargas Santiago, 2021).

En resum, l'ERE es diferencia bàsicament de l'aprenentatge en línia pel fet que la primera representa un canvi temporal i sobtat de la metodologia a causa de circumstàncies de crisi, mentre que l'educació en línia és una experiència planificada que des del principi ha estat concebuda i dissenyada per a estar disponible en xarxa. Entre els avantatges de l'ERE, cal destacar que es tracta d'un sistema que prioritza la situació d'emergència i vetla pel benestar dels seus estudiants. Recordem que davant d'una situació de crisi, els criteris sanitaris sempre estan per damunt dels pedagògics.

Per mor que el programa ERE és completament nou, els rols i les eines no es troben encara definits. Als Estats Units, per exemple, algunes institucions educatives estan treballant de manera presencial amb restriccions i altres en línia. En el cas d'Espanya, l'educació va passar a ser totalment en línia. Així, segon com el país o la institució hagin decidit fer front a la crisi, serà com es defineixi el seu tipus d'ERE. A continuació es mostra un recull d'eines i recursos tecnològics que es van emprar al meu centre educatiu (CEIP Sa Bodega) durant el temps que va durar el confinament al nostre país.

3. UNA EXPERIÈNCIA D'ENSENYANÇA REMOTA D'EMERGÈNCIA (ERE) AL SEGON CICLE D'EDUCACIÓ INFANTIL I PRIMÀRIA

En primer lloc, cal considerar els següents factors de tipus contextual:

- El professorat de totes les etapes educatives està treballant des de les seves llars amb els mitjans disponibles al seu abast i també, per descomptat, a partir de les seves pròpies creences

i les seves competències en relació amb la manera d'entendre l'ensenyament (ara, l'ensenyament a distància) i l'aprenentatge (Kim, Kim, Lee i J. Michael Spector, 2013).

- Les autoritats educatives han apel·lat a l'autonomia dels centres perquè aquests articulin les mesures necessàries per a poder continuar realitzant la seva labor dins del marc normatiu vigent.

L'escola on som mestra, el CEIP Sa Bodega, a Eivissa, és una escola pública de doble línia que acull infants des de 4t d'educació infantil fins a 6è de primària. Es tracta d'un centre amb un alt compromís amb les TIC. Des de fa alguns anys fem l'eina **Blogger** com a recurs en línia per donar visibilitat a les famílies de tot el treball que es realitza a l'aula amb els alumnes. Aquesta eina, que fins aleshores s'havia emprat per documentar i mostrar els avenços del grup-classe de cada curs a través de fotos, vídeos i text, es va convertir en una eina en línia per mitjà de la qual vam seguir impartint docència durant el temps que va durar el confinament.

Així mateix, cada dia publicàvem una entrada amb les tasques que havien de fer els alumnes per tal de continuar, en la mesura del possible, amb el currículum previst. Cal reconèixer el gran esforç i feina que vam fer aquí els mestres i professors des dels nivells inicials fins als més alts per adaptar els nostres recursos, activitats, propostes i, en general, la nostra metodologia per poder fer front a la nova realitat que estàvem vivint.

Com a mestra del segon cicle d'educació infantil, l'experiència va ser bastant complexa. A diferència dels nivells superiors, els infants petits depenien totalment de les seves famílies per accedir als recursos i activitats proposades. A més, cal advertir que les famílies, de mitjana, disposaven únicament d'un ordinador a casa en el millor dels casos o simplement de telèfons mòbils. Dispositius que havien de compartir amb els pares, que molts d'ells alhora també teletreballaven, o amb els germans de cursos superiors, prioritzant en ells en detriment dels més petits. Cal posar en valor d'igual mode l'àrdua tasca a la qual es van enfrontar les famílies no només havent de dur les seves pròpies feines de teletreball i tasques de la llar sinó també garantint l'accés a l'educació dels fills adoptant el rol de mestres.

A l'etapa inicial, vam intentar adaptar els recursos perquè fossin atractius per als infants, així que vam recórrer a l'ús de vídeos a la plataforma **Youtube**, de Google, per visualitzar cançons, realitzar experiments i elaborar manualitats. A més a més, sempre havíem de donar diferents opcions per tal de garantir que les famílies disposessin dels materials a casa. Altres propostes van ser gimcanes a casa per poder desenvolupar la motricitat gruixuda, sessions de ioga i de *mindfulness* per a infants per treballar tot l'àmbit emocional especialment necessari en aquell moment.

Es va aprofitar l'estada a casa per treballar els aspectes curriculars de les diferents àrees educatives de l'etapa infantil recollides al Decret 71/2008 del 27 de juny (1. Coneixement de si mateix i autonomia personal; 2. Coneixement de l'entorn; i 3. l'Àrea de llenguatges: comunicació i representació), seguint l'enfocament globalitzat propi de l'etapa. Per això, es van encomanar tasques molt relacionades amb la vida quotidiana com ara ajudar a fer el dinar, treballar la recepta, escriure els ingredients, mesurar les porcions, aprendre a posar la rentadora, doblegar camisetes, emparellar mitjons, fer el

lilit, jugar a jocs de taula en família, entre d'altres. Rutines diàries amb les quals els infants van poder adquirir competències lògico-matemàtiques, lingüístiques i d'autonomia personal en un context completament significatiu.

De manera complementària a l'ús del blog, també vam elaborar documents per recollir tot tipus de dades respecte a les infraestructures, connectivitat i dispositius electrònics dels quals disposaven les famílies per tal de poder garantir el dret a l'educació, i que això no suposés augmentar la bretxa social. Cal destacar que l'escola va oferir Chromebooks a diverses famílies amb recursos limitats que no disposaven de dispositius electrònics, per facilitar l'accés dels alumnes a les tasques en línia. El **correu electrònic** i el **WhatsApp** van ser altres eines d'ús recurrent per mantenir el contacte directe amb les famílies i poder obtenir un *feedback* sobre el treball dels infants. Els mateixos mestres ens vam crear un compte electrònic corporatiu de l'escola per facilitar la nostra comunicació interna i amb les famílies. Un altre sistema que ja emprava l'escola amb anterioritat és la **figura del papà/mamà contacte**, que consisteix en un pare o mare de confiança ofert voluntàriament a principi de curs, el qual disposa del número de telèfon personal del tutor/a per estar en contacte estret amb ell i que tindrà com a funció reenviar tota la informació que el/la tutor/a li envii al grup de WhatsApp de la resta de famílies de la classe. Aquest sistema va funcionar especialment bé durant el confinament perquè avui dia tothom empra l'aplicació WhatsApp i és una plataforma de comunicació molt ràpida i efectiva.

A més d'això, també es van realitzar videotrucades a través de les eines **Zoom** i **Google Meet** amb tota la classe per poder sentir-nos una mica més a prop dels alumnes. L'experiència va ser realment emocionant perquè després de tants de dies confinats sense haver vist més que els convívols, teníem moltes ganes de veure'ns, així que vam organitzar la sessió per torns. Primer la tutora es dirigia al grup saludant-los i després tothom apagava els micròfons i anava parlant un per un per donar el seu espai i temps a cada infant. Els infants es van mostrar molt contents i il·lusionats davant d'aquesta nova forma de trobar-nos. Una manera de donar valor i reforçar els vincles i llaços afectius entre els companys i companyes, i acompanyar i tenir cura del benestar emocional dels alumnes. Cal destacar que a l'etapa de primària alguns tutors/es van emprar aquestes plataformes per impartir sessions didàctiques de manera virtual.

En darrer lloc, cal mencionar que per a l'experiència ERE a primària, a més de l'ús del blog, també es va emprar la plataforma **Snappet**, que ja es feia servir abans del confinament, com una eina virtual que inclou activitats pràctiques amb una part de teoria que permet afermar la comprensió de l'explicació del professor. Es tracta d'un recurs educatiu molt complet, ja que permet accedir a aplicacions com **Canva**, **Genially** i fins i tot a **diccionaris digitals**. Un altre recurs va ser l'eina **Liveworksheet**, que permet al tutor crear fitxes interactives autocorrectives per emprar com a recurs en línia o descarregar com a PDF, i que va funcionar com a banc de recursos durant el confinament. Finalment, l'ús de **Google Classroom** va ser una altra opció, la qual que va permetre desenvolupar el concepte d'aula invertida o **flipped classroom**, que ha mostrat tan bons resultats en l'ensenyament de diverses disciplines (Strelan, Jane Osborn i Palmer, 2020). Aquest mètode consisteix a sol·licitar que els estudiants realitzin a casa les activitats que solen dur-se a terme a l'aula i aprofitar el temps a classe per a aquelles tasques que farien a casa (exercicis, pràctiques, projectes orientats a l'aplicació dels coneixements). Per les condicions descrites durant el

confinament, s'ha considerat molt viable la seva incorporació al context d'ensenyament en línia (Berruecos-Vila, 2015).

A continuació es mostra una experiència personal d'innovació educativa emprada per donar resposta a la continuïtat de l'ensenyança durant el període de quarantena a l'etapa d'infantil.

Una experiència d'innovació pedagògica en temps de crisi

Un proverbi xinès diu «En cada crisi hi ha una oportunitat» i efectivament moltes persones són capaces de treure dels moments més difícils i catastròfics una oportunitat. En aquest sentit, arran de les videotrucades amb els meus alumnes de 4 anys, la gran acceptació i il·lusió amb la qual esperaven tornar-me a veure em va engrescar a apropar-me més a ells amb la creació d'un canal a Youtube per dur les classes als meus infants. I amb aquest pretext, vaig començar a gravar-me en vídeo des del saló de casa realitzant diferents experiments, cantant les cançons de l'assemblea, realitzant algunes manualitats, etc. A més a més, també vaig crear alguns vídeos pedagògics dirigits a les famílies amb *tips* i consells per organitzar les rutines del dia, per tal que intercalessin activitats que requerien un major grau de concentració amb altres de moviment, ajudant-los així en la nova tasca que estaven assumint sense formació. Justament els 4 anys són un període crític en què els infants inicien els processos de lectoescriptura, i no totes les famílies coneixen el mètode d'aprenentatge fonètic ni què és la conscienciació sil·làbica, aspectes fonamentals per al bon desenvolupament de les primeres fases de l'adquisició de la lectoescriptura. Per aquest motiu també es van donar pautes a les famílies per poder comprendre com havien d'ajudar els seus infants a casa en aquest procés.

Per sorpresa meua, els vídeos van tenir tan bona acollida que famílies d'altres escoles i fins i tot d'altres ciutats m'escrivien per via correu electrònic i Facebook per poder rebre més recursos que facilitessin i acompanyessin el seu procés d'ensenyament a casa. De fet, un dels vídeos va rebre més de 4.650 visualitzacions i va sortir al programa *5 dies d'IB3*. Arran de tot això, va néixer la pàgina a Instagram [@educaconemocion](#), que ja compta amb 1.300 seguidors, i la pàgina web [<educaconemocion.com>](#).

Per sort, aquesta proposta no va ser aïllada i cada vegada més mestres van perdre la por a les càmeres sumant-se a aquest tipus d'iniciatives i altres, que van ajudar els infants i les famílies a poder seguir les classes d'una manera més propera, dinàmica i motivadora.

4. ATENCIÓ A L'ALUMNAT AMB NECESSITATS ESPECÍFIQUES DE SUPORT EDUCATIU (NESE)

La limitació de l'accés presencial de l'educació no només va suposar el repte de repensar, reorganitzar i reinventar nous sistemes d'accés a la instrucció d'una manera ràpida i sense planificació prèvia, sinó que també va suposar un repte per a especialistes de totes les matèries i, especialment, per als equips de suport dels centres educatius formats per mestres d'audició i llenguatge (AL), pedagogs terapeutes (PT), orientadors, professors tècnics de suport a la comunitat (PTSC),

que d'un dia per l'altre van haver de readaptar les seves programacions i metodologies per seguir donant resposta a les múltiples necessitats educatives que atenen diàriament a classe, però des de la distància.

Aquests professionals també van fer uns esforços descomunals per idear un pla d'acció que els permetés atendre els infants que presentaven necessitats específiques de suport educatiu (NESE) durant el període que va durar l'ensenyança remota d'emergència. Concretament a la nostra escola, els diferents membres de l'equip d'orientació van continuar realitzant les seves reunions mensuals via telemàtica, la primera de les quals va ser per determinar els procediments d'actuació.

Així doncs, es va decidir que, per garantir la confidencialitat dels alumnes, no es publicarien les seves activitats adaptades al blog, sinó que s'enviarien de manera privada al correu electrònic de les famílies en qüestió a través de cada tutor/a perquè aquest/a també fos coneixedor/a de les tasques que duïen a terme amb el seu alumnat. La coordinació, per tant, va ser entre l'equip de suport i també amb els/les tutors/es dels infants que presentaven adaptacions curriculars.

En el cas dels infants que rebien més d'un suport com pot ser PT i AL, els respectius especialistes varen acordar que només un dels dos enviarien les propostes, per tal de no saturar les famílies. Cal destacar que en tot moment la principal premissa va ser «la vessant emocional va per damunt de l'aspecte acadèmic». Es pretenia així no saturar els boixos ni les famílies carregant-los de més feina encara. D'aquesta manera les propostes van ser molt ben acollides, ja que les famílies les rebien com una via per orientar-los i ajudar-los i no com una càrrega més afegida.

La tutora, per tant, reenviava a la família la tasca que li havia enviat l'especialista, de manera que aquest sempre estava en còpia en cas que la família volgués comunicar-se directament amb ells per demanar dubtes o qüestions. La realitat és que vam estar més connectats que mai. Les famílies ens retornaven el *feedback* amb evidències de la tasca realitzada especialment a través d'imatges, la qual cosa també ens ajudava en l'avaluació, un aspecte tan important com difícil d'afrontar en tot aquest procés i del qual parlarem una mica més detalladament a continuació.

5. EL REpte DE L'AVAlUACIó EN LÍnia

L'avaluació del procés d'aprenentatge sempre ha estat un procés complex (York, Gibson i Susan Rankin, 2015). Segons l'Ordre de la Conselleria d'Educació i Cultura, de 2 de febrer de 2009, sobre l'avaluació de l'aprenentatge de l'alumnat d'educació infantil a les Illes Balears, l'avaluació ha de ser global, contínua i formativa, entenent l'avaluació com un instrument d'acció pedagògica de caràcter formatiu, regulador i orientatiu de la pròpia pràctica docent i del procés educatiu. Aquesta avaluació ha de ser coherent amb el currículum i els objectius, i ha de tenir en compte els processos i estils d'aprenentatge, els ritmes, el desenvolupament de les capacitats generals i la pròpia tasca educativa. Per tant, l'avaluació es concep com una reflexió activa de la realitat educativa, que ens permet recollir informació útil per a la presa de decisions respecte del procés d'ensenyança-aprenentatge i adequar-nos a les necessitats educatives dels nostres alumnes (Imbernón, 1993).

Amb aquestes premisses, va arribar el final del segon trimestre i amb ell ens vam haver d'enfrontar al repte de com i què avaluar en una situació en la qual no teníem els infants davant i, pitjor encara, els quals no havíem vist des de feia mesos. Seguint les instruccions de les autoritats educatives, el segon trimestre es va avaluar amb la poca o molta informació obtinguda durant les classes presencials durant els mesos de gener i fins a la meitat de març seguint els informes d'avaluació ordinaris.

El tercer trimestre, però, l'educació va ser totalment en línia. Una avaluació per a la qual no estàvem preparats, ja que no disposàvem de cap protocol que determinés quins criteris havíem de tenir en compte per avaluar els infants en un situació d'ERE. Qualsevol mestre d'educació infantil o de qualsevol altre àmbit que hagi tingut l'oportunitat d'accedir als nostres informes podrà observar que la majoria d'ítems en aquesta edat són aspectes purament actitudinals, de relació amb els companys i de consecució de les rutines diàries, entre d'altres. El quadre següent ofereix un exemple clar d'alguns dels ítems que avaluem en el nostre informe en una situació normal d'aprenentatge, i permetrà fer comprendre al lector el grau de complexitat d'haver d'avaluar uns infants els quals literalment no havíem vist.

QUADRE I. PETIT FRAGMENT D'UN INFORME D'AVALUACIÓ AL SEGON CICLE D'EDUCACIÓ INFANTIL.

ÀREA DE LLENGUATGES: COMUNICACIÓ I REPRESENTACIÓ

COMPREENSIÓ I EXPRESSIÓ DEL LLENGUATGE ORAL:

Comprèn les pautes de treball donades.
Escolta amb atenció.
Es comunica fàcilment amb el/la mestre/a.
Es comunica fàcilment amb altres companys/es.
Participa espontàniament en les converses.
Té un vocabulari fluid.
És capaç d'expressar-se en català.
Respecta les normes de la conversa.

A la tornada a les aules el curs 20/21 un dels majors reptes va ser definir quins ítems havíem de tenir en compte en cas de tornar al confinament. Tot això va fer posar sobre la taula una sèrie de qüestions a les quals cada centre educatiu havia de donar resposta. A través de diferents sessions de reunió de cicle es van determinar un seguit d'aspectes que es consideraven fonamentals d'avaluar de cara a possibles futures situacions d'ensenyança remota d'emergència.

Criteris d'avaluació en cas de confinament:

1. S'ha adaptat a la dinàmica de treball a casa?
2. Mostra una actitud positiva davant la rutina de treball a casa?
3. Realitza les activitats proposades amb plaer i gust?
4. Mostra almenys una evidència setmanal de les tasques realitzades?
5. La família manté la comunicació amb la tutora?
6. Participen dels Zooms o videotrucades convocades per la tutora?

Cal aclarir que els tres primers ítems s'avaluarien de manera conjunta amb el suport i testimoni de les famílies. El punt 4 s'avaluarà a través del *feedback* enviat per les famílies via correu electrònic a través de les imatges directes de les feinetes. Quant a la resta de punts, el/la tutor/a és capaç de donar resposta amb la seva pròpia experiència de contacte amb cadascuna de les famílies.

En definitiva, el que és ben segur és que, ja sigui a l'educació a les aules o a casa, una bona educació passa necessàriament per un bon binomi família-escola en què les famílies en aquest cas realitzen una tasca fonamental que cal posar en alça i reconèixer. Resulta fonamental que els mestres tinguin una relació estreta amb les famílies per poder anar tots a una i més especialment en l'etapa d'infantil. Aquesta comunicació fluida i constant és la que permetrà als mestres poder fer una avaluació completa tenint en compte la visió de les famílies en una edat en què encara són totalment dependents que l'adult de referència estigui amb ell present per poder donar-li accés a les propostes i activitats que planteja el/la tutor/a.

6. UNA TORNADA A LES AULES TAN ESPERADA COM INCERTA: CURS 20-21

La tornada a les aules va ser un moment tan esperat com incert. Es va viure com un temps de seminormalitat pel fet de poder anar a l'escola i desenvolupar la nostra feina, però la realitat és que no seria ni de lluny com la coneixíem abans. L'organització interna del curs, com ja sabem, queda definida cada any al document d'organització i funcionament del centre (ROF). No obstant això, enguany aquesta organització va quedar reflectida en el que s'ha anomenat Pla de Contingència. Un pla basat en la Resolució conjunta del conseller d'Educació, Universitat i Recerca i de la consellera de Salut i Consum de 6 de juliol de 2020 per la qual s'aproven les mesures excepcionals de prevenció i contenció, coordinació i d'organització i funcionament per fer front a la crisi sanitària ocasionada per la COVID-19 per als centres educatius no universitaris de la comunitat autònoma de les Illes Balears per al curs 20-21.

Tenint en compte que els criteris sanitaris estan per damunt els pedagògics, aquest pla de contingència preveia 3 escenaris possibles (A, B i C) segons l'evolució de la pandèmia i les restriccions imposades per les autoritats pertinents:

Escenari A: Normalitat

Amb aquest escenari es té en compte que l'ensenyança es porta a terme presencialment i el curs es durà a terme amb les ràtios legalment establertes, respectant les normes i protocols específics de seguretat. Per fer-ho, s'establiran des de 4t d'educació infantil fins a 6è d'educació primària grups estables de convivència.

Escenari B: Mesures més restrictives

Es realitzaria una distribució diferent dels agrupaments de l'alumnat d'infantil i primària reduint ràtios i eliminant els especialistes que passarien a ser tutors. A l'educació infantil es farien 8 grups dels 6 existents, essent tutores les dues mestres de suport. Una persona de l'equip de suport i la

mestra especialista d'Anglès a 6è d'EI serien les úniques especialistes que formarien part de l'equip d'infantil per tal de crear grups estables o «grups bombolla».

Escenari C: Confinament

Amb aquest escenari, es preveia la tornada al confinament domiciliari en què l'ensenyança es tornaria a reprendre de manera telemàtica.

Amb aquest plantejament, el primer dia ens vam reunir tots els membres del claustre al pati, mantenint la distància de seguretat i amb les dues mascaretes FP2 i quirúrgica a sobre vam saludar-nos i desitjar-nos un bon curs al qual fariem front en un escenari B. Des de llavors, totes les reunions es farien telemàticament cadascú a les seves aules i es restringirien les estades a la sala de mestres per evitar al màxim el contacte entre persones. Les entrades i sortides a l'escola quedarien escalonades per franges horàries i es farien emprant tots els punts d'entrada i sortida al centre, fins i tot el garatge per evitar les aglomeracions de les famílies. Els patis també quedarien dividits per zones i torns per evitar les interaccions entre infants de diferents classe i garantir així els grups bombolla. L'ús de gel hidroalcohòlic, la presa de temperatura, el canvi de sabates a l'entrada i sortida de l'escola i la rentada de mans quatre vegades al dia van ser altres mesures covid aplicades diàriament a l'aula.

Cal assenyalar la gran labor dels mestres durant tot el curs per adaptar-se a una situació de gran estrès laboral en la qual no només no vam rebre suport de cap tipus, sinó que vam haver d'assumir en molts de casos especialitats que no ens pertocaven i per a les qual no sempre estàvem preparats, impartint matèries com ara anglès o religió. Tot això, a més a més, portant a sobre dues mascaretes amb la dificultat que suposa explicar continguts nous, impartir segones llengües i dirigir-se a infants, especialment els d'infantil. Com sabem, els petits es troben en una etapa crítica del desenvolupament per la seva iniciació en la lectoescriptura, amb la qual cosa el/la mestre/a ha de pronunciar de manera molt exagerada el so de les lletres per afavorir la seva consciència fonològica i facilitar l'accés a les primeres fases de l'escriptura.

7. ATENENT LA VESSANT SOCIOEMOCIONAL I AFECTIVA DE L'ALUMNAT

Les experiències esmentades en la primera part d'aquest capítol referides a l'impacte i conseqüències del coronavirus i la implantació de l'ensenyança remota d'emergència (ERE) han comportat un fenomen socioeducatiu emergent amb implicacions psicològiques per al professorat: el *coronateaching*. Aquest fenomen s'entén com un trastorn d'ansietat generalitzat per part de l'actor educatiu, que se sent aclaparat/da per rebre informació excessiva a través de les plataformes educatives, aplicacions mòbils i correu electrònic sobre les activitats acadèmiques a realitzar en les matèries o cursos sota la seva responsabilitat. Aquest pas sobtat a la docència virtual, així com la incertesa pel futur, ha elevat l'estrès i els trastorns d'ansietat, agreujat encara més per les mesures d'aïllament social i confinament per la pandèmia (Ramos Torres, 2020).

En el cas dels educadors que dominen la tecnologia, tampoc en queden exempts, ja que experimenten la mateixa angoixa pel fet de trobar-se davant d'un excés de recursos tecnològics

desplegats amb diferents pantalles obertes al mateix temps i sonant constantment. Cada vegada que entra un correu, un tuit, un missatge en les plataformes socials (Google Calendar, WhatsApp, Facebook, LinkedIn i Instagram) o arriba un nou anunci d'inici d'una conferència virtual (a Zoom, WebEx, Adobe Connect o Google Meet), i és necessari gestionar múltiples recursos alhora, es genera tensió, desconcentració, aclaparament i reducció en el nivell de productivitat com declara Débora Torres (2020).

En començar l'escola el curs 20/21, els infants no presentaven millor pronòstic. Passada l'emoció del primer dia de tornar a veure els seus companys i mestres, van aparèixer els primers símptomes d'uns infants tocats emocionalment. Es mostraven apagats o tristos i en altres ocasions expressaven verbalment i amb estats emocionals d'ira o frustració tota la càrrega emocional de patiment que havien estat suportant aquests mesos, atemorits pels comentaris que rebien dels seus pares o a les notícies de la televisió. En el cas dels infants petits de 6è d'infantil (5-6 anys), molts d'ells venien amb moltes pors perquè eren suficientment madurs com per a entendre que alguna cosa molt dolenta havia passat, però tan petits com per no entendre la magnitud de les conseqüències que aquesta pandèmia estava ocasionant al món.

El primer dia vam donar la benvinguda als alumnes amb un aplaudiment conjunt per part de tots els mestres, com a homenatge per ser els grans herois i heroïnes en aquesta pandèmia, havent suportat 98 dies de confinament domiciliari. Els següents dies de classe es van programar sessions totalment enfocades a l'acollida emocional dels infants, donant-los tot el protagonisme, deixant-los el torn de paraula perquè poguessin contar i treure tota la càrrega emocional que portaven a dins, les seves inquietuds i sentiments. Aquesta acollida en el cas d'infantil es va prolongar durant les primeres setmanes.

Es tractava d'una manera d'atendre la vessant socioemocional i afectiva de l'alumnat. La tasca del professor/a aquí va ser la d'acollir els infants, escoltar-los, acompanyar-los i donar-los seguretat en un ambient el més paregut possible a la «normalitat» en companyia de la resta dels seus companys. Es van realitzar així molts de jocs i dinàmiques de cohesió de grup a l'aire lliure per restablir els vincles i llaços afectius amb la resta dels companys i companyes. Dinàmiques de cohesió de grup per presentar-nos en el cas dels grups nous o amb alumnat nouvingut i altres de confiança i comunicació assertiva com són la teranyina, la pilota, el món de colors, el trenet sensitiu, cercle d'amics, ens coneixem bé, entre d'altres. Cal dir que totes aquestes dinàmiques formen part de l'Escala de Prevenció d'un curs de formació en Treball Cooperatiu impartit pel CEP d'Eivissa i del qual rebem formació des de fa dos anys.

8. UNA OPORTUNITAT D'OR PER A LA REFLEXIÓ

La crisi pel coronavirus s'ha convertit en un succés que formarà part de la nostra història i, en aquest cas, de la història de l'educació. Mai abans es va pensar que l'educació tal com la coneixíem fins a la data pogués dur-se a terme virtualment en totes les etapes, però gràcies a l'esforç conjunt de tots els membres que la conformen ho vam fer possible. Crec que mereix la pena deixar constància de tota aquesta vivència, ja que som el que som com a societat gràcies a la nostra història

heretada. Aprenem dels nostres avantpassats i millorem per a futures generacions que alhora aprendran de nosaltres. És per això que crec fermament que tota aquesta experiència ens ha de servir per a reflexionar i millorar en el futur.

La lliçó que ha de quedar d'aquesta situació és que el Ministeri d'Educació hauria de dissenyar plans d'ERE per a futures crisis similars i que el personal dels centres educatius hauria de tenir els recursos, les habilitats i les competències per respondre. Les TIC ja no són només una opció, sinó que han de ser l'oportunitat perquè docents i estudiants adquireixin noves competències pedagògiques, didàctiques i tecnològiques, que complementin les destreses que la presencialitat ha ofert des de temps enrere. Això posa de manifest la necessitat de formar els professors en competència digital (Gisert Cervera, González Martínez i Esteve Mon, 2016) com un requisit fonamental perquè puguin fer la seva tasca eficaçment (Falcó, 2017), però també de donar accés als recursos tecnològics a tota la societat disminuint així la bretxa digital.

Esperem que l'amenaça COVID-19 aviat sigui un record, però no podem simplement tornar a les nostres pràctiques d'ensenyament i aprenentatge d'abans del virus, oblidant l'ERE. Probablement hi haurà preocupacions futures de salut pública i seguretat. Quan aquesta situació acabi, les institucions tindran l'oportunitat d'avaluar la implementació de l'ERE, tot i identificant les pròpies forteses i debilitats, la qual cosa ens ha d'ajudar a generar un programa o pla d'acció ERE acuradament planificat que formi part dels documents de centre per a futures situacions de crisi que es puguin donar.

Sigui, per tant, també aquesta recerca una manera de reconèixer la silenciosa i esforçada tasca dels docents a tot el món. Aquests docents són els/les que han sabut aixecar de la nit al dia una xarxa d'educació a distància usant únicament els seus propis recursos i una gran dosi d'entusiasme i professionalitat. Gràcies a tots i totes.

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- Abreu, J. L. (2020). «Times of Coronavirus: Online Education in Response to the Crisis». A *Daena: International Journal of Good Conscience*. 15 (1) 1-15. Maig 2020.
- Berruecos-Vila, A. M. (2015). «¿Convulsión en las aulas? El aula invertida o ipped classroom». A *Comunicación y pedagogía: nuevas tecnologías y recursos didácticos*, 85-286, 12-18.
- Falcó, M. (2017). «Reconsiderando las prácticas educativas: TICs en el proceso de enseñanza-aprendizaje». A *Repositorio de Datos de Investigación de la UAM*, número 29.
- Gisert Cervera, M.; González Martínez, J. i Esteve Mon, F. M. (2016). «Competencia digital y competencia digital docente: una panorámica sobre el estado de la cuestión». A *Revista interuniversitaria de investigación en tecnología educativa*. <<https://doi.org/https://doi.org/10.6018/riite2016/257631>>.
- Helen McLean. (2018). «This is the way to teach: insights from academics and students about assessment that supports learning». A *Assessment & Evaluation in Higher Education*, volume 43.
- Hodges, C.; Moore, S.; Lockee, B.; Trust, T. i Bond, A. (2020). «The Difference Between Emergency Remote Teaching and Online Learning». *Educause*.
- Imbernón, F. (1993). «Reflexiones sobre la evaluación en el proceso de enseñanza-aprendizaje. De la medida a la evaluación». A *Revista Aula de innovación educativa*, núm. 20.
- Kim, C.; Kim, M. K.; Lee, C. i J. Michael Spector. (2013). «Teacher beliefs and technology integration». A *Teaching and Teacher Education*, 29 (1): 76–8.
- Marcus, J. (2020). «Will the Coronavirus Forever Alter the College Experience?». *NYTimes*.
- Mosquera, J. (2020). «Diferencias entre la enseñanza remota de emergencia, la educación on-line y la educación a distancia».
- Mosquera, Julio. (2020). «Diferencias entre la enseñanza remota de emergencia, la educación on-line y la educación a distancia».
- Ramos Torres, D. (2020). «Coronateaching ¿Síndrome o nueva oportunidad para la reflexión? I/II». A *Revista Educación Superior y Sociedad (ESS) del Instituto Internacional de la UNESCO para la Educación Superior en América Latina y el Caribe*.
- Strelan, P.; Jane Osborn, A. i Palmer, E. (2020). «The flipped classroom: A meta-analysis of effects on student performance across disciplines and education levels». A *Educational Research Review*.
- Vargas Santiago, E. (2021). OVE. Otras Voces en Educación.
- York, T.T.; Gibson, C. i Susan Rankin. (2015). *Practical Assessment, Research, and Evaluation*, volume 20.